

**KRAELITZ-GREIFENHORST,
Friedrich von**
(1876-1932)

Avusturyalı Türkolog.

12 Temmuz 1876'da soylu bir ailede dünyaya geldi. Lise öğreniminin ardından Viyana Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girdi (1895); aynı zamanda Felsefe Fakültesi'ndeki şarkiyat derslerine katıldı. 1899'da Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra kendisini şarkiyat öğrenimine verdi ve Maximilian Bittner, David H. von Müller, August Haffner, Josef Ritter von Karabacek gibi ünlü hocalardan Türkçe, Arapça, Farsça, Ermenice, Doğu tarihi ve paleografi okudu. 1904'te *Die türkischen Elemente im Neupersischen* başlıklı teziyle doktor unvanını aldı. 1903 yılından itibaren Saray Kütüphanesi'nde (Hofbibliothek) çalışmaya başladı; 1907'de buradan bir yıllığına ayrılarak Dışişleri Bakanlığı'nın şifre ve tercüme bölümünde görev aldı. 1911 baharında önemli bazı Türkçe yazma eserleri tesbit etmek üzere İstanbul'a gitti. 1913 yılında doçent oldu. 1917'de profesörlüğe yükseldikten sonra Saray Kütüphanesi'ndeki görevinden ayrılıp iki yıldan beri ders verdiği üniversiteye geçti. Aynı yıl kısa bir süre için Sigmundsherberg esir kampını ziyaret ederek buradaki Tatar esirlerin konuştukları lehçe üzerinde çalıştı. 1921'de yapılacak Osmanlı tarihi araştırmalarını yayımlamak üzere *Mitteilungen zur Osmanischen Geschichte* adlı bir dergi kurdu; ancak dönemin olumsuz şartları yüzünden derginin sadece iki sayısı yayımlanabildi (Wien, Hannover 1921-1926). 1920 yılından itibaren Viyana İlimler Akademisi'nin (Wiener Akademie der Wissenschaften) muhabir üyesi olan von Kraelitz-Greifenhorst 25 Şubat 1932'de Viyana'da öldü. Bilhassa Osmanlı belgeleri ve Türk lehçeleri üzerine yoğunlaşmasıyla tanınmıştı. Belge çalışmalarında sadece tercüme, metin tahlili, konu ve kelime şerhleriyle yetinmemiş, belgelerin formlarını da dikkate alarak Osmanlı belgelerini inceleme metodlarına önemli bir yenilik getirmiştir. Von Kraelitz-Greifenhorst'un çalışmalarının büyük bir kısmı *Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Mitteilungen zur Osmanischen Geschichte* ve *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes* gibi dergilerde makale olarak çıkmıştır. Büyük ilgi çeken Fâtih Sultan Meh-

med'in teşkilât kanunnâmesini de *Mitteilungen zur Osmanischen Geschichte* dergisinin ilk sayısında yayımlamıştır.

Eserleri. 1. *Die Verfassungsgesetze des Osmanischen Reiches* (Leipzig 1909; Wien 1919). Osmanlı Devleti'nin kânûn-ı esâsîleri hakkındadır. 2. *Sprachprobe eines armenisch-tatarischen Dialektes in Polen* (Wien, ts.). Polonya'da konuşulan bir Ermeni-Tatar diyaleği üzerine yaptığı araştırmadır.

Önemli makalelerinden bazıları da şunlardır: "Bericht über den Zug des Gross-Botschafters Ibrahim Pascha nach Wien im Jahre 1719" (*Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, sy. 158 [Wien 1908]); "Parlamentarische und verfassungsrechtliche Ausdrücke im Osmanisch-Türkischen" (*WZKM*, XXIV [1910]); "Studien zum Armenisch-Türkischen" (*Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, sy. 168 [Wien 1912]; trc. Hakan Karateke, "Ermeni Harfleriyle Türkçe Hakkında Araştırmalar", *Kebikeç*, IV [İstanbul 1996], s. 13-33); "Türkische Etymologien" (*WZKM*, XXVII [1913]); "Das Fetwa über den heiligen Krieg" (*Österreichische Monatsschrift für den Orient*, XLI [Wien 1915]); "Die Ungültigkeitserklärung des Pariser und Berliner Vertrages durch die osmanische Regierung" (*a.g.e.*, XLIII [1917]); "Osmanische Urkunden in türkischer Sprache aus der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur osmanischen Diplomatie" (*Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, sy. 197 [Wien 1922]); "Die arabischen, persischen und türkischen Wörter im Buche gegen die Mohammedaner des Gregor von Tat'ew" (*Handes Amsorya*, XLI [Wien 1927], s. 771-778); "Der Islam" (*Wissenschaft und Kultur*, II [1929], s. 207-219); "Kulturhistorische Streiflicher aus der Glanzperiode des Osmanischen Reiches" (*Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Wien*, IX-X [1929]); "Zur Etymologie des türkischen Zahlwortes 'iki' zwei" (*WZKM*, XXXVI [1929]); "Ein Beitrag zur kasan-tatarischen Volksliteratur" (*a.g.e.*, XXXVII [1930]).

BİBLİYOGRAFYA :

J. Fück, *Die Arabischen Studien in Europa*, Leipzig 1955, s. 260; *Bibliographie der Deutschsprachigen Arabistik und Islamkunde* (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1992, XV, 287; T. Seif, "Friedrich Kraelitz Edler von Greifenhorst", *WZKM*, XXXIX (1932), s. 1-5.

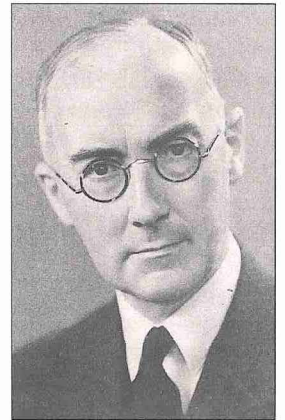
HİRAL GÖRGÜN

KRAMERS, Johannes Heindrik
(1891-1951)*The Encyclopaedia of Islam*'ın
editörlerinden
Hollandalı şarkiyatçı.

Rotterdam'da zengin bir ailenin çocuğu olarak doğdu. 1909'da meşhur Erasmus Gymnasiumu'nu bitirdi. Arkasından Leiden Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girdi; burada şarkiyatçı Snouck Hurgronje'un tesiriyle İslâm araştırmalarına yöneldi. Hukuk Fakültesi'ni, okuduğu alanların ikisini de ilgilendiren, Türkiye'de Hollandalılar'a uygulanan ceza hukuku konusunda hazırladığı *De strafrechtsspraak over de Nederlanders in Turkijë* adlı doktora teziyle bitirdi. Aynı yıl içinde Hollanda konsolosluğuna tercüman olarak İstanbul'a gitti. Türkiye'de kaldığı altı yıl boyunca Doğu dünyasını tanıma imkânı buldu; burada birçok dost edindi ve Türkçe'sini ilerletti.

1922'de Leiden Üniversitesi'nde Farsça ve Türkçe okutmanlığına tayin edildi; aynı yıl, Osmanlılar'da tarih yazıcılığı konusunu işleyen *Over de geschiedschrijving bij de Osmaanshe Turken* başlıklı çalışmasıyla doçent oldu. Akademik kariyere girmesini takip eden üç yıl içerisinde Türk dili ve tarihiyle Avesta ve İran tarihi üzerine birçok makale yayımladı. Lozan barış görüşmelerine ve 1925'te Milletler Cemiyeti'nin Musul bölgesinde incelemeler yapmak üzere kurduğu komisyona üye seçildi. Bu siyasî görevi sırasında Türk tezine olumlu yaklaşmadığı için Türkiye'de kendisiyle bağlantılı çevreler ve dostları tarafından eleştirildi.

Kramers'in ilgisi zamanla Arabist Palache ve van Arendonk'la birlikte yaptıkları ilmî çalışmalar sebebiyle Arabyat'a doğru kaydı. 1939'da Arapça profesörü

Johannes
Heindrik
Kramers

oldu ve Wensinck'in aynı yıl ölümü üzerine Leiden Üniversitesi Arapça ve İslâmî Kurumlar Kürsüsü başkanlığına getirildi. II. Dünya Savaşı'ndaki Alman işgali sırasında üniversite kapatıldığında öğrencileriyle yaptığı çalışmalarını gizlice sürdüren Kramers, 1945 Eylülünde Hollanda'nın kurtuluşundan sonra kürsü başkanlığının yanı sıra üniversite senatosu üyeliği de yaptı. Ayrıca Amsterdam Üniversitesi'nde Palache'nin yerine semitistik dersleri vermeye başladı. 1946'da Kraliyet Bilimler Akademisi üyeliğine seçildi.

Kramers genelde Arapça ve İslâmoloji'nin yanı sıra Farsça, Türkçe ve bazan Habeşçe, Ermenice dersleri verdiği, hatta çivi yazılı Elamca ve Persçe kitâbeler üzerine yayınlar yaptığı halde çalışma alanını sadece dil bilimiyle sınırlı tutmamıştı. En çok ilgi duyduğu konuların başında İslâmiyet geliyordu; en büyük eseri de ölümünden sonra yayımlanan ve Hollanda'da gerçekleştirilmiş ilk Kur'an tercümesi olan *De Koran*'dı (Amsterdam 1956). Hayatı boyunca kitaptan çok makale ve tebliğ yazan Kramers ansiklopedicilikle de yakından ilgilenmiş, başlıca Hollanda ansiklopedilerine çeşitli maddeler yazdığı gibi *The Encyclopaedia of Islam*'a en fazla katkıda bulunan ilim adamları arasında yer almıştır. Onun bu ansiklopedinin ilk edisyonuna (*EI*¹) yazdığı madde sayısı 148'dir. Ayrıca bu edisyonun 1937'de Arent Jean Wensinck tarafından başlatılan Almanca özet çalışmasını onun ölümü üzerine tamamlamış (*Handwörterbuch des Islam*, Leiden 1941), arkasından da Alexander Roskeen Gibb ile İngilizce özetini hazırlamıştır (*Shorter Encyclopaedia of Islam*, Leiden 1953). Ansiklopedinin yeni edisyonunda ise (*EI*²) ilk cildi çıkaran editörler kurulunun bir üyesi olarak görev almıştır.

Eserleri. *De strafrechtsspraak over de Nederlanders in Turkijë* (Leiden 1915); *Over de geschiedschrijving bij de Osmaanshe Turken* (Leiden 1922); *Ankara, door Yakup Kadri Karaosmanoglu* (Amsterdam 1938); *Ibn Havkal, Opus geographicum cui titulus est "Liber imaginis terrae"* (Lugduni Batavorim 1938-1939); *De taal van de Koran* (Leiden 1940); *De Semietische talen* (Leiden 1949); *Over de kunst van de Islam* (Leiden 1953); *Analecta Orientalia* (I-II, Leiden 1954-1956); *De Koran* (Amsterdam 1956; eserlerinin tamamı için bk. Kramers, II, 329-335).

BİBLİYOGRAFYA :

J. H. Kramers, *Analecta Orientalia. Posthumous Writings and Selected Minor Works*, Leiden 1954, I, s. VII-X (F. M. Th. de Liagre Böhl'ün önsözü); II, 329-335; C. C. Berg, "J. H. Kramers in Memoriam", *AO*, XXI (1950-53), s. 241-242; Fr. Babinger, "Johannes Hendrik Kramers (1891-1951)", *ZDMG*, CII (1952), s. 9-13; F. M. Pareja, "Morte di J. H. Kramers", *OM*, XXII/1-2 (1952), s. 56-57; Zeki Velidi Togan, "J. H. Kramers", *İTED*, I (1953), s. 178-182; F. de Jong, "Middle Eastern Studies in the Netherlands", *MESA Bulletin*, XX/2 (1986), s. 173, 175-176.

KEMAL KAHRAMAN

KRAUS, Paul Eliezer

(1904-1944)

Alman şarkiyatçısı
ve ilimler tarihi uzmanı.

Prag'da yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. 1922'de Kudüs'teki Hebrew Üniversitesi'nin Şarkiyat Bilimleri Bölümü'ne girdi ve burayı bitirdikten sonra 1927'de Almanya'ya gidip Berlin Üniversitesi'nde çivi yazılı eski Bâbilce tabletler üzerine hazırladığı teziyle doktor unvanını aldı. 1929'da Berlin'deki Forschungsinstitut für Geschichte der Naturwissenschaften'de Julius F. Rusk'a'nın yanına asistan tayin edildi. Hitler'in iktidara gelmesi üzerine Almanya'da kalmasının kendisi için tehlikeli olacağı düşüncesiyle 1933'te Fransa'ya geçerek Paris'te Louis Massignon ile birlikte çalıştı ve bu arada bazı eserlerini yayımladı. Aynı günlerde Sorbonne Üniversitesi'nde Ebû Bekir er-Râzî hakkında ikinci bir doktora tezi daha hazırladıysa da savunmasını yapamadı. 1936'da Mısır Üniversitesi'nin (sonradan Kahire Üniversitesi) Külliyyetü'l-âdâb bölümünde Sâmi diller -Süryânîce, İbrânîce ve Arapça dil bilimi- hocalığına tayin edildi. Mısır'da bulunduğu süre içerisinde üniversitedeki görevinin yanı sıra Kahire kütüphanelerinde ilimler tarihiyle ilgili

Paul
Eliezer
Kraus

araştırmalar yaparak bazı yazmaların neşriyle meşgul oldu. 14 Eylül 1944'te Kahire'deki evinde intihar etti (intihar sebepleri hakkındaki yorumlar için bk. Abdurrahman Bedevî, s. 329).

Özellikle ilimler tarihi çalışmalarıyla ön plana çıkmış bir şarkiyatçı olan Kraus, daha ziyade Câbir b. Hayyân ile Ebû Bekir er-Râzî hakkında araştırmalar yapmış ve onların eserlerini yayımlamıştır. Kraus, Câbir b. Hayyân'a atfedilen eserlerin çoğunun aslında bir grup İsmâilî'nin çalışması olduğu görüşündedir (*EJd*, X, 1245). Hayatının sonlarına doğru Kitâb-ı Mukaddes'in bir nevi şiir olduğunu ileri sürmüş ve bu yüzden Kudüs'teki yahudi çevrelerinin şiddetli eleştirilerine mâruz kalmıştır (Abdurrahman Bedevî, s. 328).

Eserleri. İlimler tarihi ve felsefeyle ilgili çok sayıda eserin neşrine katkıda bulunan Kraus'un eserlerinden bazıları şunlardır: 1. *Altbabylonische Briefe aus der vorderasiatischen Abteilung der Preussischen Staatmuseen zu Berlin* (doktora tezi). Berlin'deki Prusya Devlet Müzesi'nin Ön Asya seksiyonunda bulunan eski Bâbilce yazılmış bazı mektupların (çivi yazılı tablet) neşri olup *Mitteilungen der vorderasiatisch-ägyptischen Gesellschaft*'ın XXXV ve XXXVI. ciltleri olarak yayımlanmıştır (1931, 1932). 2. *Le bruissement de l'aile de Gabriel: Traité philosophique et mystique* (Paris 1935). Sühreverdî el-Maktûl'ün Âvâz-ı Perr-i Cebrâ'il'inin Henry Corbin ile birlikte metin neşri ve Fransızca'ya tercümesidir. 3. *Kitâbü's-Sireti'l-felsefiyye* (Roma 1935). Ebû Bekir er-Râzî'nin aynı adlı eserinin neşridir. 4. *Muhtârü resâ'ili Câbir b. Hayyân* (Kahire 1354). Câbir b. Hayyân'ın beş risâlesinin tam metniyle on üç eserinden bazı seçme metinlerin yayımıdır. 5. *Aḥbār al-Hallaj: Texte ancien relatif à la prédiction et au supplice du mystique musulman* (Paris 1936, 1957, 1975, Louis Massignon ile birlikte). 6. *Risâle li'l-Birûnî fi fihristi kütübi Muḥammed b. Zekeriyâ er-Râzî* (Paris 1936; *Muḥammed İbn Zakarîyâ al-Râzî* [d. 313/925]: *Texts and studies* [ed. Fuat Sezgin], Frankfurt am Main 1996, II, 266-318). 7. *er-Resâ'ilü'l-felsefiyye li-Ebî Bekr Muḥammed b. Zekeriyâ er-Râzî* (Kahire 1939; Beyrut 1973; Frankfurt am Main 1999). Ebû Bekir er-Râzî'nin on iki adet felsefî risâlesinin tahkikli neşridir. 8. *Dirâsât fi târihi't-terceme fi'l-İslâm* (Kahire 1939). 9. *Jâbir İbn Hayyân, Contribution à l'histoire des*